

רוברט וייטהיל: עורבים חרמיים, הוצאת עקד, תשל"ז.

עורבים חומים לא לבנים

רוברט וייטהיל

מאת ראובן קריץ

רוברט וייטהיל קרא לשיריו "עורבים חומים" ובחר להם בכך שם דו־משמעי: מן הצד האחד גרמן, שהם לכאורה חומים למדל לעורבים השחורים השכיחים, ומן הצד האחר — שיש להם עצמיות גמורה, חדשה, שהרי כל אחד כבר שמע על "עורב לבן" אך מי שמע על "עורבים חומים" זממילא נקבעת מלתחילה עמדה של אירוניה צממם עם הכרת ערך עצמית, כי כל הקורא שכ לשיריו, הלא קורא בעקפין שם לעצמו.

* עברית מודרנית — ותנכית

ואכן, לא פעם מתלווה חיוך למקרא שלו־ שים ושניים השירים, לרוב בגלל המתח האירוני בין הכתוב ובין איה גיב: "קור רוח כספי / רעד בגן" או: "היורה קרב וידת" או: "תמיד נר תמיד" — כל אלה מתזרים לניב את משמעותו הראשונית, המי לולית, ופעמים הרבה עומד הניב, מאחורי צירופי המלים שבשיר: "כלבים, פני הדור" או — בשיר המתאר את לוייתו של ג'ון קנדי ביום גשום: "גשם, הרבה גשם / ונשיאים הרבה נשיאים / ורוח / אין". לשוני של וייטהיל היא תרכובת של עברית מודרנית עם תנכית, אך לזו האחרונה ניתנת תמיד משמעות מפתיעה: "רוח קפה על

אצבעותיו כמו מדלי", נאמר על היושב, ליו החלון המעושן ומתכוונן בעורבים החומים — והניב התנ"כי ודאי איננו מחמאה לקפה. בדימה לכך יש פה ושם גיבונים שג היפוך הניבים: "חדשות לבקרים, בקרים לחדשות" וכל שיגרת החולין קיבלה את מיצויה. או: "אלף ארבע מאית תשעים ושתים, שבו / גילה קלומבוס את חופי אמריקה / וגילו היתגדים / את האינטרף."

נישאי השירים מגוונים, אך בכולם ניכרה המגמה של "תפיסת הרגע" המסויים ומיצויו בזיכרון, בהעלאת קוים מעטים "לזכרו": שירי אהבה אחדים מעלים את זכרון הרגעים ההם; הטבע — פעמים שהוא רקע לאהבה, פעמים שהוא לכאורה עיקר, אך כולו "סעון ארוטיקה, ורק בתאורי הניף העירוני הנעימו ספקנית־פסימית. המגמה של "תפיסת הרגע" ומיצויו מתגלה

בנושאים שונים ורחיקים כגון — בתאור האירה בבית כסוים, לאחר שהלך הלקוח האחרון, סמוך לחציה הלילה; בתחושה ה־ מלווה פגישת ידיד ותיק דווקא על גשר שלרוחב הנהר; במעשה־אהבה דווקא כש־ מורידים ארון לקבר (ודאי בטלוויזיה? ואם כן, שיר זה — "כברים כעפר" — הוא מעין "המשך" לשיר המתאר את הצטייה בטל־ ויזה בלווייתו של קנדי); שבעה שירים

הם מעין "פורטרטים" של מקומות, תוך ניסיון "לתפוס" קו המאפיין את מהותם: טולדה, סגוביה, אינסברוק, יער ליד ליכטנ־ שטיין, סיני, יפו, יד־ושם... קבוצת שירים אחרת מתארת נופי־עיר, והדברים רוויים ספ־ קנות אירונית ותהייה על סידרי התרבות שלנו, שאנתנו מקבלים אותם כאדישות: "ואנו — כגירפות מנומנות, / ... / לועסים עלעלי / יום־יום."

זווית הראייה תמיד מוגדרת היטב ומיוחדת במינה: תאור השמיים, כפי ש"תופס" איתם הלוחין, כלומר, כשהם מתחתיו; מראה הניף והתחושות המתגלים ב"היורי 290, שלושים וחמישה מייל מהיוסטון" (שם שם השיר). מצוי בשירים יסוד אינטלקטואלי חזק, אך עם זאת הדימויים מוחשיים מאוד: "היום והלילה עוקבים זה אחרי זה / כאבנים / בתחרות שש־בש" או: "הנחל נצבט בין הצוקים, כפצע זב נסחט בין אנודל לאצבע."

* עטלף מול מצפה כוכבים

אחד השירים — "כוכב שביט" — מתאר היזיון סוריאליסטי של עטלף חולף על מצפה־ כוכבים שזוגיותו מניפצות והתוכן נטש אותו, "הרוח תוחב את ידו" ביולונות שנפרמו, "וזרעו מתקרשת". העברית קולחת, גמישה ודיבורית, והולכת מן המוחשי אל המושאל. למשל: במגע ידך

את מאזכרת לי
מרבצי סחף
על חוף נאיב
בקפי. בי. בך.
בי שבך.

וברור, שמירבצי הסחף, המוחשיים תחילה, מקבלים משמעות סמלית־מושאלת, נפשית, עם סיום השיר הקצצר.

וכן בזכרונות־אהבה מוחף הכיגרת: "נצחית ורצת למים ואמרת בניחולים: 'עכשיו אני יודעת למה ישו חלך על ולא בתוך.' " ובתוך כך היא נעלמת בתשיכה — בתוך ולא על. ואחר כך גם בחיים נעלמת לי איכשהו אך זכרונה מפשיר בל כמגע עמום, כריח כהוה כצל חולף על פני מימי כינרת־חולף על ולא בתוך.

נראה לי ששני שירים אלה מדגימים את קו הייחוד בשירתו של וייטהיל: תפיסת הרגע, הגות קלילה, יסוד אינטלקטואלי־ הגותי, צמידות לסיטואציה מוחשית הגטענת משמעות סמלית, נטייה להשתעשע בניבים ובמעברים, מן המשמעות המילולית למושאלת, נטייה אל־מיוזג חומר ספרותי עם דיבורי ואישי, ואירוניה עצמית דקה.